

GEEF MIJ TERUG DE OGEN VAN EEN KIND

Serie Delf mijn gezicht op

Er was eens, ooit, hier ver vandaan ...

Al sinds mensenheugenis vertellen mensen elkaar verhalen. Meestal spelen die verhalen zich af in een ver verleden, in een wereld hier ver vandaan. Ze gaan vaak over jonge mensen met grote dromen en gebeurtenissen die hun leven radicaal veranderen. Denk aan de jongen prins Paris die verliefd wordt op de knappe Helena, haar meeneemt naar Troje en zo de grote strijd tussen de Grieken en de Trojanen over zich afroept. Of denk aan de koning van de stad Uruk, Gilgamesj, die de wereld afreist om onsterfelijk te kunnen worden, maar teleurgesteld moet toegeven dat dat voor hem onmogelijk is. In India vertellen mensen elkaar al eeuwen het verhaal van de liefde tussen prins Rama en zijn geliefde Sita. Het zijn allemaal verhalen over jonge mensen die ontdekken dat volwassen worden niet zomaar vanzelf gaat en dat je daar best wat hulp bij kunt gebruiken. Zulke verhalen helpen dan om je aan te spiegelen. Ze geven je een idee wat je wel of niet kunt verwachten en zo vertellen ze ook een beetje jouw eigen leven. Vaak worden die eeuwenoude verhalen verteld op belangrijke momenten in het jaar of bij belangrijke momenten in het leven van kinderen die op het punt staan volwassen te worden. Hier in de kerk vertellen we elkaar elke week zulke eeuwenoude verhalen. Als jongeren de kindernevendienst ontgroeid zijn en naar de middelbare school gaan, vieren we die overgang van kind naar jong volwassene met een viering waarbij jongeren hun eigen verhalen, kiezen en toelichten. In de joodse traditie heet een kind dan bar-mitswa of bat-mitswa. In de katholieke traditie doen kinderen dan eerste communie en vormsel en in de protestantse traditie belijdenis. In alle gevallen horen bij die rituelen bijzondere verhalen. Die verhalen gaan vaak over daar en toen, maar ook over ons, allemaal, hier en nu. Ze vertellen ons hoe je zou kunnen of misschien wel zou moeten leven. Je hoeft dus geen kind te zijn om je te kunnen herkennen in die verhalen. Luister maar ...

Er was eens, ooit, niet zo heel ver hier vandaan een tuin: een plek die van de buitenwereld was afgeschermd door stromen van water of een groot huizenblok. In die tuin woonden jonge mensen die hun eigen gang konden gaan. Ze maakten vast wel eens ruzie, maar losten dat ook wel weer samen op. Waar die tuin stond? Was het de binnentuin in de Staatsliedenbuurt hier vlak bij? Of was het tuin die met een Grieks-Perzisch woord een plek werd genoemd, waarom heen (para) een muur (daeza of teichos) stond, ons woord voor paradijs? Misschien lijkt die plek wel een beetje op de speelplaats van de basisschool waar je in de pauze ongestoord kon spelen. Het verhaal dat jou zo aanspreekt, Willemijn, gaat over zo'n binnentuin, zo'n paradijs, waar je jezelf kunt zijn, waar van alles gebeurt, waar kinderen elkaar helpen en hun eigen problemen oplossen. Het boek is geschreven door een vaste bezoeker van de Dominicus kerk en gebaseerd op gebeurtenissen in zo'n binnentuin hier niet ver vandaan.

De grote verzamelbundel van verhalen die we Bijbel noemen, begint ook met zo'n binnentuin. Het is een groot park dat de eigenaar heeft aangelegd om er 's avonds in de koelte te kunnen wandelen. Voor het onderhoud heeft hij de mens, Adam, aangesteld en om die mens wat gezelschap te geven heeft hij alle mogelijke dieren en uiteindelijk zijn gelijke, Eva, dat betekent 'leven' bij Adam gebracht. Waar andere jonge mensen tevreden zouden zijn met het leven in zo'n tuin, komen Adam en Eva al vroeg in wat we een midlifecrisis noemen terecht: ze vragen zich af of dit nu alles is, of ze wel alles weten en wel eeuwig leven. In plaats van onbekende geheimen te ontrafelen en kennis van goed en kwaad, leven en sterven te vergaren, gaan ze inzien wat voor iedereen vanzelfsprekend is: Adam en Eva realiseren zich dat ze geen kleren hebben en verliezen hun onbekommerde onschuld en gaan zich schamen voor wat eigen heel gewoon zou moeten zijn. Zo verspelen ze datgene wat ze van nature hadden, namelijk hun zorgeloze leven in die binnentuin. Het verhaal vertelt ons dat het leven niet zo zorgeloos is als het ooit leek, dat je best hard moet werken voor eenvoudige dingen als eten en drinken, goede cijfers op school en een eigen plek onder de zon.

Zo'n verhaal van zien en inzien is ook het verhaal dat Leau Jana voor ons heeft uitgekozen. Op het eerste gezicht lijkt het verhaal een sprookje: een blinde bedelaar vraagt Jezus om hulp en op magische wijze tovert Jezus het vermogen om we te zien terug bij deze blinde Bartimeüs. Ik ben zelf geboren met een loensend oog. Als kind liep ik met een afgeplakt oog en nog steeds draag ik een bril met een plus en een min glas. Ik laat mijn leerlingen op school mijn bril wel eens opzetten om ze te oefenen de wereld met andere ogen te bezien. Zo'n tovertruc van Jezus zou mij ook wel wat lijken.

Toch is dat niet waar het verhaal echt om gaat. Om de betekenis van het verhaal echt te gaan inzien moeten we op een aantal details letten: het verhaal speelt zich af bij Jericho, de stad die op wonderbaarlijke wijze werd veroverd door de Israëlieten die er alleen maar zeven dagen omheen hoefden te lopen. Jericho is ook de stad waar een gehate belastinginner, Zacheüs, door Jezus tot het inzicht komt dat mensen uitbuiten niet gelukkig maakt. Het is ook de stad waar de barmhartige Samaritaan vandaan kwam toen hij onderweg iemand van Jeruzalem in elkaar geslagen langs de weg vond en hem ging verzorgen. Jericho ligt op de grens van het beloofde land bij de Dode Zee, onder de zeespiegel en op een breuklinie.

De blinde heet Bartimeüs, dat is een samenstelling van het woord voor "zoon", bar, in het Hebreeuws-Aramees, zoals in "bar-mitswa", en het Grieks-Romeinse woord voor "eerbiedwaardig", Timaeus. Bar-Timaeus lijkt dan iemand te zijn met een niet-joodse vader Timaeus en een joodse moeder die hem die joodse aanduiding "bar" gaf. Dat lijkt wel heel sterk op een meisje met een joodse moeder en een christelijke vader ... Timaeus is ook de naam van een bekend geschrift van de Griekse filosoof Plato die beweerde dat het echte zien een vorm van inzien was, voorbij de zichtbare en tastbare werkelijkheid: wat er écht toe doet, is niet van de buitenkant te zien, maar is een glimp van een hogere werkelijkheid. Bar-Timaeus mag dan problemen met zijn ogen hebben, maar hij is wel de enige in het evangelie van Markus die inziet wie Jezus van Nazareth werkelijk is. De mensen om hem heen willen Bar-Timaeus buitensluiten. Ze zien Jezus als een idool die perfect moet zijn. Daar passen geen mislukte halfbloedjes bij. Jezus heeft echter oog voor alle mensen in al hun verscheidenheid.

Het verhaal spoort ons dus aan om niet te blijven steken in wat vanzelfsprekend lijkt en dat wat anders of ongewoon is, buiten te sluiten. Wat onmogelijk lijkt, hoeft niet onmogelijk te zijn. Zien is belangrijk, maar gezien worden niet minder. Dingen die er echt toe doen, zijn vaak een kwestie van inzien. Zo bezien is het verhaal van Bar-Timaeus een antwoord op het verhaal van de binnentuin waar de Bijbel mee begint: de eerste mensen verliezen hun onschuld en zorgeloosheid als ze gaan zien dat je in een samenleving niet zomaar als een klein kind zonder kleren kunt rondlopen. Het verhaal van Bar-Timaeus laat ons dan zien hoe in een gebroken en verdeelde wereld waar alles lijkt te draaien om uiterlijk en succes, je iets van die paradijselijke binnentuin kunt terugvinden als je leert te kijken voorbij die uiterlijke dingen. Als je leert de wereld om je heen te zien met andere ogen, dan kan het niet anders dan dat je allerlei wonderen gaat ontdekken. Dat groot vertoon van machthebbers op een pauwentron uiteindelijk het aflegt van mensen die durven dromen van een wereld van vrede en gelijkheid. Wie weet wordt dat 'er was eens' weer werkelijkheid in onze tijd. Moge ons dat inzicht gegeven zijn ...

Michaël van der Meer